

Толкач А. М., старший викладач кафедри кримінального права та правосуддя Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ОДОРОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Останнім часом у багатьох європейських державах, в тому числі і в Україні помітно зросла зацікавленість слідчих органів та інших процесуальних суб'єктів до лабораторних досліджень слідів і зразків запаху людини на основі біоаналізатора запаху - нюху спеціально підготовленого собаки-детектора. У більшості країн світу діють одорологічні лабораторії і призначаються комісійні одорологічні експертизи, висновок якої використовується в якості доказів у кримінальних провадженнях.

Підставою для проведення одорологічної експертизи є постанова (ухвала) суду в кримінальних провадженнях. Суть судової одорологічної експертизи полягає у використанні запахів слідів, вилучених під час оглядів місця події, у розкритті кримінальних правопорушень за допомогою спеціально навчених собак-детекторів. Нюхові властивості собак мають великі можливості і здатні запам'ятовувати заданий індивідуальний запаховий комплекс людини та розпізнавати як в свіжих зразках так і в зразках запахової інформації, що була законсервована, в тому числі і в змішаних з іншими запахами [1].

Об'єктами досліджень одорологічної експертизи є вилучені зразки запаху людини, які зберігаються в крові, потожирових слідах, спермі, волоссі, або предметах з якими вона мала контакт. Експерт, який проводить судову одорологічну експертизу, повинен дати відповідь на наступні питання: -чи походять запахові сліди, наявні на наданих предметах (фрагментах одного предмету), від особи, що перевіряється? - чи наявні на наданих предметах (або у вилучених пробах) запахові сліди людини? - чи залишені вони однією або декількома особами, що перевіряються? -особою якої статі залишені дані запахові сліди? -чи наявні запахові сліди даної особи у вилучених слідах крові, на волоссі? -чи є на даному об'єкті запахові сліди конкретної підозрюваної особи (звинуваченого), потерпілого, чиї порівнювальні зразки направлені на дослідження? - чи характеризуються індивідуальним запахом даної особи проби з слідів рук, ніг (носимого взуття), які виявлені на місці пригоди, при обшуку квартири, при інших обставинах? - на яких вилучених предметах-слідоносіях є запахові сліди перевіряємих осіб, чиї порівнювальні запахові зразки представлені на дослідження? [1].

Як ми бачимо з переліку питань, дослідження експерта охоплює великий спектр роботи із запаховими слідами підозрюваного, потерпілого,

звинуваченого. Одорологічна експертиза запахів слідів людини використовується у кримінальних провадженнях для: встановлення числа і конкретних учасників кримінальних правопорушень; встановлення індивідуального запаху людини в запахів слідах, вилучених з різних місць подій; встановлення запахів слідів злочинця на предметах, виявлених на місці події; встановлення запахів слідів потерпілого на предметах, вилучених у злочинця або інших осіб [2, с. 85].

На сьогоднішній час в Україні працює три лабораторії по ідентифікації запахів слідів - у Вінницькій, Житомирській та Миколаївській області в складі Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного Центру. За період своєї роботи експертами виконано велику кількість експертиз, серед яких резонансні кримінальні правопорушення та вбивства, по яким встановлено особи та притягнуто їх до кримінальної відповідальності. Наведемо один із прикладів роботи експертів. Досудовим розслідуванням встановлено, що 11 вересня 2015 року Особа 1, познайомився з Особою 2, яка запропонувала за грошову винагороду в сумі 100 грн. надати сексуальні послуги. Особа 1, перебуваючи в стані сп'яніння, здійснила статевий акт з Особою 2, після чого у них виникла сварка. У ході сварки в Особи 1 виникли неприємні відносини до Особи 2, усвідомлюючи протиправність своїх дій, з метою умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень потерпілій, спочатку наніс їй декілька ударів руками та ногами по різних частинам тіла та, підбравши на місці перебування обпавшу з дерева гілку довжиною 55 см, декілька разів ввів в статевий орган Особи 2. Своїми діями спричинив ушкодження життєво-важливих органів потерпілої, що спричинило смерть потерпілої [3].

Була призначена судово-одорологічна експертиза в якій використовувалися 4 спеціально навчені собаки-детектори. Дослідження проводилося в три етапи. На першому встановлено, що собаки детектори - фізично здорові та знаходяться в робочому стані, зразки запаху, надані на дослідження, являються придатними для подальшого використання. На другому - що всі зразки запаху надані на дослідження наявні та придатні для порівняльної ідентифікації. На третьому - що зразок запаху, відібраний у Особи 1 - має спільне джерело походження, зі зразком запаху, вилученого з поверхні гілки [3]. Висновком судово-одорологічної експертизи було встановлено, що зразок запаху, наданий на дослідження, вилучений з поверхні гілки - наявний, придатний для ідентифікації об'єкта та при порівнянні зразку запаху відібраного з Особи 1, зі зразком запаху, вилученого при огляді місця події з поверхні гілки, в ході дослідження встановлено, що зразок запаху відібраний з крові у гр. Особи 1 - має спільне походження зі зразком запаху, вилученого з поверхні гілки [3].

Наразі серед науковці тривають дискусія щодо можливості використовувати результати одорологічної експертизи як доказ у кримінальному провадженні. Деякі вчені та практики вважають, що результати одорологічної експертизи є достовірними і їх можна використовуватися як докази у кримінальному провадженні. Інші не визнають результати одорологічної експертизи, аргументуючи тим, що експертизу «проводять собаки», нехай навіть і спеціально вивчені, а тому результати, які отримують в ході одорологічного дослідження за допомогою собак, дуже сумнівні, тому що не виключена також і можливість підказки кінолога [4, с. 71].

Підсумовуючи вищенаведене, вважаємо, що одорологічна експертиза є перспективним видом експертної діяльності у системі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Повноцінне застосування запахових слідів у кримінальному судочинстві надасть можливість використовувати результати одорологічних експертиз як докази у кримінальних провадженнях.

Список використаних джерел

1. Житомирський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України URL: <https://www.ndekc.zhitomir.ua/odorologichna-ekpertiza>
2. Кофанов А.В, Кобилянський О.Л., Кузьмічов В.Я., Удовенко. Ж. В., Хільченко С.В. Криміналістика України: питання і відповіді. Навчальний посібник. «Видавництво «Центр навчальної літератури». 2017. 280 с.
3. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 23 серпня 2019 року у справі № 308/14602/15-к URL:<https://zakononline.com.ua/courtdecisions/show/83964850>
4. Гусєва, В. О. Використання результатів одорологічного дослідження як доказів у кримінальному провадженні. Право і безпека. 2015. №3. С. 68-71.